

Een pleidooi voor wijsgerigheid

Wijsgerigheid is “een rationele, coherente visie op de werkelijkheid die zich met argumenten verantwoordt en gemeenschappelijkheid hoog in het vaandel voert.”¹ Het gaat om de “combinatie van wijsheid, wetenschap en bestaanskunst.” Het is een kwestie van balans vinden tussen zaken zoals overzicht en inzicht, intentie en daadkracht, inhoud en vorm, het materiële en immateriële, samenwerken en competitie, algemeen belang en eigen belang (ook internationaal gezien), efficiëntie en effectiviteit, idealisme en realisme.

Idealisme zonder realisme leidt tot niets, maar realisme zonder idealisme leidt tot iets wat we niet willen. Zich verschuilen achter het oordeel van specialisten, rekenmodellen en bureaucratische procedures heeft zo zijn voordelen, maar leidt gemakkelijk tot zelfbedrog en suboptimalisatie. Sloterdijk² stelt dat “zonder positief geformuleerde regulatieve ideeën en richtinggevende idealen komt er van beschaving niets terecht.” Daarvoor is een wijsgerige grondhouding een vereiste: het is het maximale dat in stelling kan worden gebracht.

Wijsheid/wijsgerigheid is nastrevenswaardig, zelfs al is het niet voor iedereen bereikbaar. “Certainly, there are many competencies that people can bring to bear when dealing with life’s challenges and problems – but no other human capacity will be as integrative as is wisdom.”³ Het nastreven van wijsheid kan de vorm krijgen van een ‘levenskunst’, die leidt tot een hoog persoonlijk welbevinden in combinatie met oog voor DCW-optimalisatie. De houding die het meeste effect heeft, is het altruïsme zonder het eigenbelang te kort te doen. Door de altruïstische houding krijgen andere entiteiten de maximale aandacht; door voldoende oog te hebben voor het eigenbelang wordt (ook het toekomstige) evenwicht gevonden.

Beginselen die kunnen getuigen van wijsgerigheid

Kies een *ruim oplossingskader*. De neiging bestaat om problemen op te lossen binnen een te smal kader. Gemeenten willen hun eigen problemen oplossen, ministeries komen niet graag op het terrein van andere ministeries. Dat leidt al snel tot dilemma’s. Zoek naar oplossingen zonder meteen in beperkingen te denken. Zou bijvoorbeeld van te voren gesteld worden, dat oplossingen voor het bereiken van duurzaamheid alleen geaccepteerd worden voor zover deze gepaard gaan met een minimale economische groei van twee procent per jaar, dan zullen er in beginsel minder oplossingen mogelijk zijn dan wanneer de tweeprocent eis vervalt. Dit terwijl het niet ondenkbaar is dat een gevonden oplossing die zonder deze eis tot stand komt, als beste wordt beoordeeld. Dat ligt er aan hoe gescoord wordt op beoordelingscriteria, bijvoorbeeld de tijd waarin duurzaamheid wordt behaald of het verwachte effect op internationale spanningen en welvaart op lange termijn.

Het *voorzichtigheidsbeginsel* houdt in, dat er met een zekere terughoudendheid wordt omgegaan met verwachte toekomstige ontwikkelingen. Verwachte baten worden pas geboekt als ze optreden, terwijl er tijdig op verwachte kosten wordt geanticipeerd.

Het *preventie- of verzorgingsprincipe* is hieraan verwant en gaat uit van terughoudendheid ten aanzien van risico’s. Zo worden bijvoorbeeld medicijnen uitgebreid getest voor ze op de markt komen en risico’s van (chemische) stoffen in kaart gebracht voordat ze massaal worden gebruikt. Het verzorgingsbeginsel gaat er van uit dat het onverstandig is de huidige inspanningen ten aanzien van het milieu (te) laag te houden, omdat het onzeker is dat toekomstige (technologische) ontwikkelingen milieuproblemen zullen gaan oplossen. Hier wordt geen voorschot op genomen. De wetenschap hoeft echter ook geen absolute zekerheden te garanderen om toch tot maatregelen over te gaan (uit haar aard kan de wetenschap dat ook niet). Dan volstaan sterke aanwijzingen, zoals het door de mens veroorzaakte broeikaseffect.

¹ Groot, G. 2003. *Doorbijten naar de verlichting*. NRC 5-09-2003.

² Roovers, D. en Gude, R. 2005. *Overzicht van de geschiedenis van de filosofie*. Filosofie Magazine, speciale uitgave, p. 71.

³ Kunzman, U. 2004. *Approaches to a Good Life: The Emotional Side of Wisdom*. In: Linley, P.A. en Joseph, S. (eds.) *Positive Psychology in Practice*. Hoboken: Wiley, pp. 504-517.

Het *integriteitsbeginsel*: mensen, ecosystemen en natuur hebben naast instrumentele waarde ook een intrinsieke waarde. Deze laatste wordt erkend. Uitgaan van alleen instrumentele waarde kan betekenen dat de aandacht voor welzijn en duurzaamheid gebrekkig is.

Weldoordachte besluitvorming op grond van een zekere wijsheid, deskundigheid en behoedzaamheid.

Mits in redelijkheid toegepast, kan het principe van: *'de vervuiler betaalt'* tot praktische oplossingen leiden, waarbij ook aan criteria van rechtvaardigheid wordt voldaan.

Het *aansprakelijkheidsprincipe*: nadelige gevolgen, die redelijkerwijze voorzien hadden kunnen worden, vallen onder de verantwoordelijkheid van de veroorzaker. Gewaakt moet worden voor de zogenaamde 'claimcultuur'.

Het *nabijheidsprincipe*: in het algemeen wordt er de voorkeur aan gegeven om problemen zo dicht mogelijk bij de bron op te lossen.

Bij het komen tot oplossingen, kunnen het *subsidiariteitsprincipe* en het *proportionaliteitsprincipe* worden ingezet. Bij het eerste gaat het om de vraag wat het juiste niveau is om een probleem aan te pakken. Bij het tweede principe gaat het om de vraag of het middel in redelijke verhouding staat tot het doel. De afweging of het juiste doel wordt nagestreefd en of een middel überhaupt geschikt is, gaat er nog aan vooraf.